Poliisiylitarkastaja Pekka Aho

Työelämä ja tasa-arvovaliokunta
Eduskunta

tyv@eduskunta.fi

Harmaan talouden torjunta

Sisäministeriö esittää lausuntonaan seuraavaa:

1. Harmaan talouden torjunta laajalla toimenpideohjelmalla

Valtioneuvosto teki 19.1.2012 periaatepäätöksen tehostetusta harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnasta toimintaohjelmalla vuosina 2012-2015.

Toimintaohjelman tavoitteena on vähentää harmaata taloutta ja talousrikollisuutta sekä tukea laillista yritystoimintaa ja tervettä kilpailua. Toimintaohjelmalla turvataan verojen ja muiden maksujen kertymistä, julkisten palveluiden säilymistä ja varmistetaan julkisten palveluiden rahoituspohjaa. Toimintaohjelmalla tuetaan tervettä yrittäjyyttä ja työllisyyttä. Toimenpiteiden aiheuttamat menot tulee nähdä sijoituksena, ei kustannuksena.

Torjuntaohjelman 22 hankkeesta 7 on toteutunut, 13 käynnissä ja 2 keskeytetty. Lisäksi kehysriihessä 21.3.2013 hallitus hyväksyi 11 uutta harmaan talouden torjunnan lisätoimenpidettä, joista 5 toimenpidettä on toteutunut, 5 käynnissä ja 1 keskeytetty.

Torjuntaohjelma on onnistunut vaikuttamaan merkittävästi harmaan talouden ilmenemismuotoihin ja sen lainsäädännön muutokset ovat vaikuttaneet laajasti.

Jokaisen viranomaisen on omalla tehtäväalueellaan keskityttävä perustehtävässään tehokkaimmalla tavalla torjumaan harmaata taloutta ja tässä työssä huomioitava viranomaisyhteistyön merkitys.

Harmaan talouden laajat toimenpideohjelmat ovat tiivistäneet ja opettaneet merkittävästi viranomaisyhteistyötä. Kuitenkin edelleenkin toiminta on liian viranomaissektorikohtaista.

Harmaata taloutta tulee vastaisuudessakin torjua laajalla toimenpideohjelmalla viranomaisyhteistyötä kehittäen.

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksen 14/2015 "Harmaan talouden torjuntaohjelman ja torjuntatyön koordinaatio" mukaan "Rikostaloustieteellinen tutkimus on osoittanut, että talousrikostutkintaan kohdennetut lisäpanostukset ovat talousrikoskontrollin yleisestävyyttä vahvistavan vaikutuksen vuoksi perusteltuja myös kokonaistaloudellisesti".

Torjuntaohjelma ja sille kohdennettu rahoitus vuosille 2016-2019 olisi tarpeellinen ja tältä osin viitataan Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa 14/2015 esille tuotuihin havaintoihin.

2. Harmaan talouden torjuntaan riittävät voimavarat

Sisäministeriön näkemyksen mukaan vuosina 2012–2015 poliisissa on ollut käytettävissä kohtuullisen hyvät sekä laadulliset että määrälliset voimavarat talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnassa huomioiden toimintaympäristö ja sen muutokset. Vuodelle 2014 poliisille oli kohdennettu 6,4 milj. euroa tehostamisrahaa talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaan. Tehostamisrahalla oli huomattava merki-

tys poliisin suorituskykyyn, sillä kohdennettu määräraha on noin 20 % poliisin talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnan vuosittaisista kokonaiskustannuksista.

Poliisin kiistatta tehokkain ja vaikuttavin tapa torjua talousrikollisuutta ja harmaata taloutta on rikoksia paljastava ja syytteeseen saattava toiminta tiiviissä yhteistyössä eri viranomaisten kanssa. Tästä syystä poliisin esitutkinta- ja viranomaisyhteistyöprosessit ovat jatkuvan ja monipuolisen kehitystyön kohteena. Myös poliisin resurssien kohdennuksissa on tämä keskeinen torjuntamuoto huomioitu. Paljastavan toiminnan kehittämisessä erityisesti kuljetusala, rakennusala ja ravintola-ala, ovat olleet poliisissa erityiskohteena.

Vuonna 2014 talousrikostutkinnassa poliisin haltuun saama omaisuus oli 47,6 miljoonaa euroa. Poliisi kohdisti talousrikostutkintaan 427 henkilötyövuotta, joten haltuun saatu omaisuus oli n. 111000 euroa /henkilötyövuosi. Talousrikostutkijan palkkakustannus on n. 60000 euroa, joten ylijäämää jää n 50000 euroa/htv.

Harmaan talouden vastaista tiedotuskampanjaa on jatkettu yhdessä yli 20 yhteistyökumppanin kanssa eri medioissa ja luentotilaisuuksilla kouluissa. Kuljetusalaan kohdistuvaa harmaan talouden tehostettua torjuntaa jatkettiin Liikkuvan poliisin lakkauttamisen jälkeen Lounais-Suomen ja Itä-Uudenmaan poliisilaitoksissa. Torjunnan keskeisin tavoite oli tiivistää kuljetusalan harmaan talouden torjunnassa viranomaisyhteistyötä.

Tehokas talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunta edellyttää vastaisuudessakin riittävät voimavarat ja mielellään siten, että osa niistä tulisi korvamerkittynä, kuten tähänkin asti.

3. Tietojenvaihtoa, tietojärjestelmiä sekä muita viranomaisyhteistyön edellytyksien parantaminen

Poliisin, syyttäjän ja tuomioistuimen keskinäisessä yhteistyössä erittäin suuri ongelmakohta on tietojärjestelmien erilaisuus. Liian paljon joudutaan käyttämään tänä päivänä henkilötyövoimaa asioiden hoitoon, kun ne voitaisiin hoitaa tietojärjestelmiä kehittämällä. Ja näyttää siltä, että tulevaisuudessakaan ei ole parannuksia odotettavissa. Tämä koskee yhtälailla talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaa kuin muutakin poliisin rikostutkintaa.

Tietojärjestelmien kehittäminen tulee olla todellisena painopisteenä vastaisuudessakin.

4. Rekisteritietojen ajantasaisuuden, luotettavuuden ja saatavuuden parantaminen

Talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnan näkökulmasta kaupparekisteritietojen epäluotettavuus on ongelmallista. Erityisesti liiketoimintakieltoon määrättyjen henkilöiden viranpuolesta tapahtuva poistaminen rekisteritiedoista tulisi viipymättä toteuttaa. Myös liiketoimintakieltoon määrättyjen henkilöiden lista tulisi saada täysin julkiseksi ja kaikkien saataville huomattavasti nykyistä helpommin.

5. Törkeiden veropetosten ja muiden törkeiden talousrikosten enimmäisrangaistuksen koventaminen

Talousrikokset ovat piilorikollisuutta ja vain osa niistä tulee poliisin tietoon. Ennalta estävyyden parantamiseksi törkeiden talousrikosten enimmäisrangaistuksia on syytä koventaa.

6. Ongelmakohdat liiketoimintakiellosta annetussa laissa ja sen soveltamiskäytännössä

Poliisi on suorittanut vuoden 2014 aikana liiketoimintakiellon valvontaa perustoiminnan yhteydessä. Kenttäkäyntien yhteydessä Poliisihallitus edellytti poliisiyksiköitä panostamaan myös liiketoimintakieltojen edellytysten tutkintaan ja valvontaan. Poliisihallitus teki poliisiyksiköille kyselyn vuoden 2014 aikana valvonnan tehostamiseksi ja kehittämiseksi.

Liiketoimintakiellon tehostamisesta on valmistunut oikeusministeriön arviomuistio ja sitä koskevaa lausuntopalautetta arvioidaan oikeusministeriössä.

Liiketoimintakielto on tärkeä instrumentti talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnassa. Kieltoon liittyvää valvontavelvollisuutta tulee laajentaa eri viranomaisille ja esim. pankeille ja luottolaitoksille. Nykymuotoinen valvonta ei ole yksistään poliisin suorittamana tehokasta ja tästä syystä liiketoimintakieltoon määrätyt pystyvät halutessaan toimimaan ilman suurta kiinnijäämisriskiä.

Valvonnan edellytyksiä on parannettava.

7. Voimavarojen kohdentaminen merkittävimpien harmaan talouden torjuntakeinojen vaikuttavuuden jälkiseurantaan

Säännöllisesti kokoontuvan poikkihallinnollisen talousrikostorjunnan johtoryhmän tehtävänä on sovittaa yhteen eri viranomaisten suunnitelmia harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa. Johtoryhmässä mukana olevat eri hallinnonalat kehittävät omaa toimintaansa tehokkaan viranomaisyhteistyön mahdollistamiseksi.

Talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntakeinojen vaikuttavuudesta on vähän luotettava tietoa. Eri viranomaiset julkaisevat omalta sektoriltaan vaikuttavuusarvioita, mutta kokonaisvaikuttavuudesta on vain arvailuja.

Sisäministeriö asettanee talousrikostorjunnan johtoryhmän uudelle toimikaudelle 2016-2019.

8. Harmaan talouden torjunnan valmistelun nykytila

Sisäministeriö näkee tarpeelliseksi harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaohjelman jatkossakin.

Talousrikostorjunnan johtoryhmä on selvittänyt alustavasti niitä toimenpiteitä, joita tulisi nostaa esille eri hallinnonaloilta seuraavaan torjuntaohjelmaan.

Sisäministeriöllä on valmiudet käynnistää uuden torjuntaohjelman laatiminen muiden ministeriöiden kanssa, mutta tätä koskeva poliittinen päätös puuttuu tällä hetkellä.

Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa 14/2015 on esitetty useita perusteltuja havaintoja harmaan talouden torjuntaohjelman kehittämiseksi.

Sisäministeriö on esittänyt 6,4 miljoonan euron rahoitusta poliisille vuodelle 2016 torjuntatoimien jatkamiseksi, mutta tällaista rahoitusta ei ole näköpiirissä.

Tällä hetkellä tiedossa olevat poliisihallinnon lähivuosien rahoituskehykset tullevat vähentämään poliisien määrää ja vähennys kohdistunee väistämättä myös talousrikostutkintaan.

Poliisiylitarkastaja Pekka Aho

Tiedoksi
Petteri Orpo
Päivi Nerg
Mikko Kortelainen
Kauko Aaltomaa
Sanna Heikinheimo
Anja Sademies, Tiina Landstöm, Riitta Joensuu, Annamaija Vihervirta
oikeus@intermin.fi
lainsaadantoyksikko_poliisiosasto@intermin.fi